

Sztuka i rzemiosło.
Nauczyć Polski i polskiego

2

Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 2

Pod redakcją
ALEKSANDRY ACHELNIK, MAŁGORZATY KITY i JOLANTY TAMBOR

UNIWERSYTET ŚLĄSKI

K A T O W I

WYDAWNICTWO GNOME

C E 2 0 1 0

© Copyright by Uniwersytet Śląski w Katowicach
Wszelkie prawa zastrzeżone

Recenzentka
ANNA DĄBROWSKA

Projekt okładki i szaty graficznej
MAREK FRANCIK

Tłumaczenia
język angielski: JOANNA SZKUDLAREK, MAGDALENA BĄK
język niemiecki: ANJA BETHKE

Publikacja sfinansowana ze środków
UNIwersytetu ŚLĄSKIEGO w KATOWICACH

oraz
SENATU RP

i FUNDACJI WSPÓŁPRACY POLSKO-NIEMIECKIEJ

Podręcznik zalecany dla specjalności, specjalizacji, fakultetów oraz studiów podyplomowych
związanych z nauczaniem kultury polskiej i języka polskiego jako obcego.

ISBN 978-83-87819-02-6

Złożono czcionką Times i Avalon
Printed in EU

GNOME — Wydawnictwa Naukowe i Artystyczne
ul. Drzymały 18/6, 40-059 Katowice, Poland
tel.: 603370713 e-mail: wydawnictwognome@gmail.com

Spis treści

O JĘZYKU	7
MAGDALENA PASTUCHOWA: Rola nauczania słowotwórstwa w kształtowaniu kompetencji językowej cudzoziemców	9
ALEKSANDRA JANOWSKA: Z pogranicza słowotwórstwa. O „podstawach związanych” w polszczyźnie	16
EWA SŁAWKOWA: Co współczesne koncepcje ewolucji języka oznaczają dla teorii i praktyki glottodydaktycznej?	22
JOLANTA TAMBOR: Nauczanie wymowy polskiej. Trudności różnych grup cudzoziemców	30
ALDONA SKUDRZYK: Polszczyzna mówiona w glottodydaktyce	52
ROMUALDA PIĘTKOWA: O przemianach językowego obrazu świata (JOS) uwag kilka...	65
ARTUR REJTER: Język a emocje w ujęciu glottodydaktycznym	75
MALGORZATA KITA: Funkcja relacyjna w przestrzeni dyskursu w interakcji	84
JACEK WARCHALA: Reklama i jej zastosowanie w glottodydaktyce	92
MIROSLAWA SIUCIAK: Liczebniki zbiorowe – słowiańska osobliwość w wyrażaniu relacji ilościowych	106
O LITERATURZE	115
ROMUALD CUDAK: Edukacja literacka na kursach języka polskiego jako obcego	117
DANUTA OPAKKA-WALASEK: Racje rozumu, racje wiary. Nad wierszem Czesława Miłosza <i>Po odcierpieniu</i>	131
BOŻENA SZALAŚTA-ROGOWSKA: <i>Nie jestem turystą.</i> Poezja emigracyjna na zajęciach lektoratowych	147
EWA JASKÓŁOWA: Zmierzch tradycji – narodziny nowoczesności	161

O METODYCE	169
ALEKSANDRA ACHELNIK: Kolekcja – rzecz o spotkaniu z kulturą polską . . .	171
URSZULA ŻYDEK-BEDNARCZUK: Kompetencja interkulturowa w dydaktyce nauczania języka polskiego jako obcego	179
BERNADETA NIESPOREK-SZAMBURSKA: Uczyć przez zabawę – od nabywania języka ojczystego do nauki języka obcego	191
WIOLETTA HAJDUK-GAWRON: Test osiągnięć – cele i środki	203
O FILMIE I TEATRZE	211
TADEUSZ MICZKA: <i>...Rzeczywistość była obłąkana...</i> O twórczości filmowej Wojciecha J. Hasa (1925–2000)	213
EWA WĄCHOCKA: Teatr absurdu i „brutaliści” w Polsce. Dwa modele recepcji	222
ALEKSANDRA ACHELNIK, MAŁGORZATA KITA, JOLANTA TAMBOR: Posłowie . . .	237

Postówie

Tom zbiorowy, który oddajemy Czytelnikowi, stanowi kontynuację, a zarazem rozszerzenie problematyki glottodydaktycznej zawartej w wydanej w 2007 roku książce *Sztuka czy rzemiosło? Nauczyć Polski i polskiego* (Katowice, Wydawnictwo Gnome, wyd. 2 – 2009). Jej dobre przyjęcie skłoniło nas do wydania drugiego tomu.

Zawarte w tomie studia koncentrują się wokół zagadnień: literaturoznawczych, lingwistycznych, kulturowych i metodycznych. Autorzy studiów językoznawczych i metodycznych poruszają problematykę włączenia perspektywy historycznej i diachronicznej w nauczanie JPjO, ponieważ rozumienie współczesnego, by nie powiedzieć: dzisiejszego, języka zyskuje, kiedy znajomości poznawanego języka towarzyszy pewna wiedza o jego przeszłości (dotyczy to wszystkich poziomów systemu językowego, zarówno gramatycznego, jak leksykalno-semantycznego). Opisują i interpretują zjawiska charakterystyczne dla aktywności językowo-komunikacyjnej współczesnego Polaka żyjącego w rzeczywistości świata zglobalizowanego. Teksty dotyczą jakości aktu komunikacji, skupiając uwagę na jednej z funkcji wypowiedzi: funkcji relacyjnej. Omawiają sposoby kształcenia komunikacyjnej kompetencji międzykulturowej. Uświadamiają trudności, jakie cudzoziemcom z różnych wspólnot językowych sprawia polska wymowa, wskazując równocześnie formy kształtowania polskich nawyków artykulacyjnych u uczących się. Proponują zabawę językiem jako formę jego poznawania. Wskazują zalecenia dotyczące konstruowania testów sprawdzających wiedzę i umiejętności uczących się zdobyte w czasie nauki JPjO.

W artykułach pisanych z perspektywy literaturoznawczej i kulturowej autorzy koncentrują uwagę na sposobie prezentacji twórczości polskich pisarzy cudzoziemcom i na interpretacjach tekstów wybitnych pisarzy i twórców filmowych. Ich ważną cechą jest łączenie polskości i uniwersalizmu. Opisane jest również wkraczanie obcych tekstów literackich (twórczości dramaturgicznej) w przestrzeń polskiej kultury, a to też można potraktować jako specyficzną formę komunikacji międzykulturowej.

Bardziej czy mniej teoretyzujące, mniej czy bardziej zorientowane dydaktycznie – teksty ukazują dialogowość procesu dydaktycznego. Są tworzone z myślą o włączeniu zawartych w nich propozycji w proces prezentacji języka polskiego i kultury polskiej przedstawicielom innych wspólnot językowo-kulturowych i nauczania ich, ale też przekładają na język teorii doświadczenia uzyskane w toku konkretnych spotkań nauczyciela i jego ucznia // uczniów. Ta interakcja sprawia, że nauczanie to nie jest już jednostronna transmisja wiedzy i umiejętności,

ale wymiana „kapitału intelektualnego” między nauczającymi i uczącymi się, która przynosi skutki daleko wykraczające poza bieżące wydarzenie lekcyjne – m.in. w postaci rozważań o tym, czego uczyć i jak uczyć.

Ta podwójna optyka – teoria i jej aplikacja, przybierająca niekiedy postać scenariuszy konkretnych lekcji – stanowi cechę charakterystyczną tomu, kierowanego do wyraziście sprofilowanego adresata. To osoby zainteresowane nauczaniem języka polskiego jako obcego: czynni nauczyciele, którzy aby dobrze wykonywać swoje zadanie, chcą podnosić i aktualizować swoje kompetencje – merytoryczną i dydaktyczną, adepci i słuchacze studiów podyplomowych, którzy swoją przyszłość zawodową wiążą z profesją czy powołaniem nauczyciela JPjO, a także osoby poznające język polski (zwłaszcza reprezentujące poziom C), które pragną samodzielnie pogłębiać wiedzę o języku polskim i kulturze polskiej.

Książka ukazuje się w roku ważnym dla katowickiego ośrodka skupiającego badaczy zainteresowanych nauczaniem języka polskiego jako obcego – 20 lat temu odbyła się pierwsza letnia szkoła języka, literatury i kultury polskiej, od której swoje początki wzięła Szkoła Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego. Osoby pracujące w niej tworzyły i kształtowały – wraz z innymi środowiskami akademickimi – fundamenty teorii i praktyki nauczania cudzoziemców *Polski i polskiego*. Szkoła organizuje spotkania naukowców z całego świata skupionych wokół badań nad polskością w wymiarze literackim, kulturowym i językowym w perspektywie zewnętrznej, dopracowała się wielu publikacji naukowych i dydaktycznych. Pracownicy Uniwersytetu Śląskiego z nią związani biorą udział we wszelkiego typu kursach, warsztatach i cyklach seminariów organizowanych w Polsce oraz w wyjazdowych szkołach i cyklach wykładów za granicą w ramach prowadzonej przez Szkołę współpracy międzynarodowej. Proponujemy więc Czytelnikom 20 tekstów na 20-lecie Szkoły.

Redaktorki tomu chciałyby mieć nadzieję, że zgromadzone w nim studia, trafiwszy do Czytelnika, pomogą Mu jeszcze lepiej rozumieć polskość zawartą w języku i kulturze, a także umocnią Go w przekonaniu, że nauczanie, dobre nauczanie, to zarazem i *rzemiosło*, i *sztuka*, że jedno nie wyklucza drugiego, że oba podejścia synergicznie się wspomagają.

Aleksandra Achtełik, Małgorzata Kita, Jolanta Tambor